

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

декана факультету міжнародних відносин

Хмельницького національного університету

Третька Віталія Віталійовича на дисертацію

Кірдака Олександра Петровича

«Теорія і практика професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Питання професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти, осучаснення змісту, форм, методів, засобів та технологій навчання, упровадження інновацій і творчого застосування конструктивного вітчизняного та зарубіжного досвіду належать до основних педагогічних проблем на сучасному етапі суспільного розвитку.

Нині економічна галузь України лише тоді зможе якісно реагувати на глобальні цивілізаційні виклики, коли вона поповнюватиметься компетентними, конкурентоспроможними, соціально відповідальними майбутніми економістами, здатними до неперервної самоосвіти, саморозвитку та самореалізації впродовж життя. У цьому контексті важливість проблеми наукової роботи Кірдака Олександра Петровича не викликає жодного сумніву.

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Інвестиційно-інноваційна складова структурної трансформації економіки України» (2016–2020 рр.) (державний реєстраційний номер 0111U007535).

Оцінка змісту й завершеності дисертації.

Дисертація має чітку структуру. Автором послідовно реалізовано всі поставлені завдання дослідження: здійснено теоретичний аналіз розробленості наукової проблеми та понятійно-термінологічного апарату дослідження; обґрунтовано методологічні підходи та принципи професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти; визначено основні періоди генези професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти та схарактеризовано їх тенденції; з'ясовано стан

професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти; уточнено критерії, показники та рівні готовності майбутніх економістів до професійної діяльності у системі неперервної освіти й з'ясовано стан досліджуваної готовності; розроблено й апробовано модель професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти; теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічну систему професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти.

У першому розділі роботи «Теоретико-методологічні основи професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти» ґрунтовно проаналізовано розробленість проблеми у сучасному науковому дискурсі; визначено сутність та змістову характеристику ключових понять дослідження; окреслено методологію дослідження теорії і практики професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти.

На основі ретельного аналізу розробленості проблеми у сучасному науковому дискурсі, дисертант дійшов висновку, що поза увагою дослідників залишилися соціальні та історичні передумови, організаційні та практичні засади професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти; потребують наукового опрацювання сучасне законодавче забезпечення, багаторівнева структуризація, моделі та зміст, форми й методи професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти (с. 66–67). Цілком погоджуємось із висновком дисертанта, що, незважаючи на вагомі досягнення у дослідженні проблеми професійної підготовки майбутніх економістів, практичне застосування напрацювань вітчизняних науковців потребує переосмислення.

Вагомим авторським здобутком (п. 1.3., с. 95–115) є методологія дослідження професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти, яку розкрито на таких рівнях: загальнофілософському (ідеї діалектики та теорії побудови «суспільства знань»), загальнонауковому (засади системного та діяльнісного підходів) та конкретно-науковому (компетентнісний, особистісно орієнтований, аксіологічний, акмеологічний, історико-хронологічний, інформаційно-когнітивний та синергетичний підходи та принципи: об'єктивності, генетичності, розвитку, цілісності, системності, неперервності, комплексності, наступності, послідовності й систематичності, науковості), що забезпечують єдність теорії і практики у процесі висвітлення змісту досліджуваної проблеми; єдність конкретного фактичного матеріалу та теоретичних узагальнень.

У другому розділі «Організація професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти» простежено генезу феномену неперервної освіти та досліджено еволюцію професійної підготовки майбутніх економістів; проаналізовано соціальне замовлення на професійну підготовку майбутніх економістів у системі неперервної освіти; схарактеризовано законодавчо-нормативне забезпечення професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти та зарубіжний досвід із досліджуваної проблеми.

Цілком логічним та науково цінним вважаємо історико-методологічний аналіз генези неперервної освіти (с. 121–132); виокремлення тенденцій сучасного періоду професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти (с. 147–152).

Відзначимо аналіз чинних нормативно-законодавчих актів, що регулюють професійну підготовку майбутніх економістів у системі неперервної освіти (с. 171–186).

Третій розділ дисертації «Діагностика стану професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти» відображає системний аналіз стану професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти; особливостей професійної підготовки майбутніх економістів на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях у системі неперервної освіти. Автором уточнено критерії, рівні та показники готовності майбутніх економістів до професійної діяльності у системі неперервної освіти та продіагностовано її рівень.

Позитивним набутком є уточнення критеріїв готовності майбутніх економістів до професійної діяльності у системі неперервної освіти (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, операційно-діяльнісний, особистісно-рефлексійний), що виокремлені автором на основі теоретичного аналізу наукових праць та узагальнення результатів пілотажного дослідження. У тексті дисертації надано ґрунтовну характеристику показників кожного критерію та визначено високий, достатній та початковий рівні досліджуваної готовності (с. 252–277).

Про наукову доказовість актуальності дисертаційного дослідження свідчать результати пілотажного етапу (п. 3.1) та визначення рівнів готовності майбутніх економістів до професійної діяльності на констатувальному етапі (п. 3.4) педагогічного експерименту.

У четвертому розділі «Педагогічна система професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти» дисертантом відображено результати дослідницького пошуку, а саме: обґрунтовано концепцію, модель, педагогічну систему професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти; розроблено організаційно-педагогічний супровід та дидактичне забезпечення педагогічної системи професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти.

Науковою новизною відзначається авторська концепція (п. 4.1), що є методологічною основою та стратегічним орієнтиром удосконалення професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти. Науково значуще, що авторський концептуальний підхід до професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти має такі основні риси: цілісність (інтегрує у собі теоретичні та практичні здобутки вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків, що уможливорює спрямування концептуальних положень на формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності у системі неперервної освіти); системність (всі складники концепції узгоджені між собою); практична спрямованість та інноваційність (концепція спрямована на модернізацію і застосування традиційних та інноваційних підходів, принципів, форм, методів, засобів та технологій навчання) (с. 322).

Відзначаємо як позитив, що концепція закладена в основу педагогічної системи професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти, виступає орієнтиром для всіх суб'єктів взаємодії: майбутніх економістів, представників закладу вищої освіти (викладачів та адміністративного складу), роботодавців-стейкхолдерів та держави (п. 4.2).

Про цілісність і системність авторського бачення професійної підготовки майбутніх економістів свідчить розроблення й обґрунтування, чітке структурування моделі професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти (п. 4.3., рис. 4.1).

Вагомим авторським здобутком є організаційно-педагогічний супровід (п. 4.4) та дидактичне забезпечення педагогічної системи професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти (п. 4.5).

У п'ятому розділі «Експериментальна перевірка педагогічної системи професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти» визначено та впроваджено програму експериментальної роботи;

проаналізовано ефективність педагогічної системи професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти.

Відзначимо як позитив, що в основу експериментальної програми професійної підготовки майбутніх економістів і цілеспрямованого формування їхньої готовності до професійної діяльності у системі неперервної освіти покладено сукупність етапів реалізації педагогічної системи, що передбачала комплексне впровадження організаційно-педагогічного супроводу та дидактичного забезпечення, і послідовно розгорталася у послідовності концептуально-цільового, організаційно-діяльнісного і рефлексивно-результативного.

Дисертантом у п. 5.2 науково узагальнено перебіг формувального етапу педагогічного експерименту, проаналізовано його кількісні і якісні результати. Вірогідність одержаних результатів і достовірність експериментального дослідження доведено шляхом використання методів математичної статистики (обчислення відсоткових співвідношень, непараметричний критерій згоди Пірсона χ^2).

Отже, результати експериментальної роботи, проведеної О. П. Кірданом, демонструють позитивну динаміку готовності майбутніх економістів до професійної діяльності, яку досягнуто на основі впливу розробленої педагогічної системи на професійну підготовку майбутніх економістів у системі неперервної освіти в експериментальних групах.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження О. П. Кірдака О.П. сформульовано аргументовано й змістовно чітко й послідовно. Достовірність одержаних результатів підтверджується теоретико-методичною обґрунтованістю вихідних положень, опрацюванням значної кількості джерел (833 найменування), застосуванням сучасних методів дослідження, апробацією та впровадженням результатів роботи в освітній процес закладів вищої освіти.

Проведене дослідження свідчить про наукову зрілість дисертанта, який ретельно опрацював зміст наукового апарату, всі складові якого ґрунтовно продумані та коректно представлені. Про чітку логіку, сформовану дослідницьку компетентність О. П. Кірдака свідчить зміст дисертаційної роботи, її структурна побудова. Загальні висновки логічно випливають зі змісту дисертації і відображають основні результати дослідження відповідно

до його завдань, теоретично обґрунтовані та експериментально перевірені, вирізняються належним рівнем узагальнення результатів дослідження, мають безперечне теоретичне значення і практичну цінність для теорії і методики професійної освіти.

Зазначимо коректне і доцільне подання таблиць та рисунків у тексті дисертації, які супроводжуються науковими поясненнями та висновками.

Узагальнимо головні аспекти дисертаційного дослідження О. П. Кірдака (яке стало результатом його багаторічної науково-педагогічної діяльності у закладі вищої освіти, зокрема у напрямі пошуку шляхів модернізації професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти) до складу яких зараховуємо: відповідальний підхід до дослідження та чіткість наукової позиції автора; змістовність та логічність визначення ключових понять дослідження; змістовність та обґрунтованість концепції, педагогічної системи та моделі професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти; ретельність та коректність організації експериментального дослідження та аналізу результатів дослідно-експериментальної роботи; належне мовностилістичне оформлення дисертації із урахуванням особливостей наукового стилю мовлення.

Наукова новизна одержаних результатів.

Аналізуючи дисертаційну роботу, слід наголосити на результатах, що мають вагому наукову новизну, а саме: вперше обґрунтовано концепцію професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти у сукупності складників: понятійно-категорійного, законодавчо-нормативного, теоретичного, методологічного, організаційно-педагогічного та критеріально-діагностичного, що забезпечують її цілісність і функціональність; теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічну систему професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти; розроблено та апробовано модель професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти; виокремлено основні періоди генези професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти та схарактеризовано їх тенденції; запропоновано авторську інтерпретацію понять «професійна підготовка майбутніх економістів у системі неперервної освіти» та «готовність майбутніх економістів до професійної діяльності у системі неперервної освіти». Автором уточнено сутність ключових понять дослідження («неперервна освіта», «професійна підготовка», «майбутні економісти», «система

неперервної освіти», «роботодавці-стейкхолдери», «професійні компетентності», «професійна підготовка майбутніх економістів»); критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, операційно-діяльнісний, особистісно-рефлексійний), їхні показники та рівні готовності майбутніх економістів до професійної діяльності у системі неперервної освіти (високий, достатній, початковий); удосконалено зміст навчальних дисциплін, форми, методи, засоби та технології професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти.

Значення отриманих результатів для науки і практичного використання.

Різномасштабними є можливості практичного використання напрацювань О. П. Кірда. Безперечним є практичне значення дослідження, яке, зокрема, полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес методики діагностування рівнів готовності майбутніх економістів до професійної діяльності; оновленні та впровадженні освітньої-професійної програми підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 051 Економіка; оновленні змісту низки дисциплін; розробці методичних рекомендацій та навчально-методичних посібників.

Теоретичні положення, експериментальні дані, висновки, змістовні додатки можуть бути використані для вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх економістів, а саме: для проведення навчальних занять; створення навчально-методичного забезпечення відповідних освітніх компонентів (навчальних дисциплін та різних видів практики) професійної підготовки майбутніх економістів у закладах вищої освіти; науково-методичних семінарів щодо формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності.

Повнота викладення основних наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях.

Результати дослідження відображено у 53 наукових працях (3 – у співавторстві), серед яких: 1 одноосібна монографія, 25 статей (1 – у співавторстві), що відображають основні наукові результати дослідження у фахових виданнях з педагогічних наук (з них 7 – у зарубіжних періодичних виданнях); 18 – апробаційного характеру; 9 (2 – у співавторстві) – додатково відображають наукові результати дисертації.

Аналіз представлених матеріалів (дисертація, автореферат, монографія, статті за темою дисертації, публікації щодо апробації матеріалів дисертації та

наукові праці, що додатково відображають її наукові результати) свідчить про належний рівень наукової зрілості дисертанта.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Кірлана О. П. відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації, а той, своєю чергою, повністю висвітлений у монографії, публікаціях відповідного рівня та достатніх за кількістю. Встановлені вимоги щодо оформлення дисертаційної роботи дотримано.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію, вважаємо за необхідне висловити певні зауваження та окремі дискусійні аспекти:

1. На нашу думку, потребують уточнення визначені завдання дослідження, зокрема у завданнях варто було б передбачити розроблення концепції дослідження, яка заявлена у положеннях часткових гіпотез (і в науковій новизні); а також відповідно до практичного концепту розробити навчально-методичне забезпечення для удосконалення професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти.

2. Потребує більшої аргументації позиція автора щодо корелювання розробленої «моделі» та «педагогічної системи» професійної підготовки майбутніх економістів. На наш погляд, варто було б розробити модель педагогічної системи професійної підготовки майбутніх економістів.

3. На нашу думку, у роботі варто було о визначити, обґрунтувати та створити оптимальні та достатні організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів.

4. Уважаємо, що, висвітлюючи процес професійної підготовки майбутніх економістів, було б доречно, особливо в контексті нинішніх реалій з карантинними заходами, розглянути освітньо-виховні можливості організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання.

5. У підрозділі 4.5 детально схарактеризовано дидактичне забезпечення педагогічної системи професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти. На наш погляд, зміст дисертації збагатився б, якби автором було приділено більше уваги технології інтерактивного навчання.

6. На нашу думку, дисертаційне дослідження лише виграло б, якби автор розглянув проблему професійної підготовки майбутніх економістів у зарубіжному досвіді.

Однак, висловлені зауваження і побажання мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи.

Загальні висновки й оцінка дисертації.

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць надав підстави для висновку про те, що рецензоване дослідження є завершеним, цілісним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У дисертаційній роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які дали змогу О. П. Кірдану здійснити комплексне та системне вирішення актуального наукового завдання.

Ураховуючи актуальність, новизну, теоретичну і практичну значущість результатів дослідження для педагогічної науки та практики, дисертаційна робота О. П. Кірдана «Теорія і практика професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти» заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами та доповненнями, внесеними згідно із Постановами Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.) та інструктивним вимогам МОН України щодо докторських дисертацій, а її автор – Кірдан Олександр Петрович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету міжнародних відносин
Хмельницького національного університету

 Третько В.В.

Підпис Третька В. В. засвідчує
Проректор з наукової роботи
Хмельницького національного університету

 Синюк О. М.